

Knjiga Glorije Nemeć istražuje gotovo nepoznatu stranu događaja koji je u talijansku historiografiju ušao kao Veliki istarski egzodus. Iako je prošlo 70 godina, današnja Istra itekako još uvijek osjeća posljedice. Najvidljivije je u unutrašnjosti Istre, prije svega na prostoru nekadašnje Zone B Slobodnoga Teritorija Trsta, gdje mnoge sada već urušene kuće svjedoče o odlasku svojih stanovnika. To su samo oni vidljivi tragovi, a Gloria Nemeć nam donosi one nevidljive, manje poznate i još neugodnije: opisuje psihičke posljedice koje je uzrokovao odlazak, bol za izgubljenim zavičajem, strah od nepoznatoga i lom s dotadašnjim načinom života. Knjiga predstavlja nezaobilazno štivo za svakoga tko proučava istarsko poraće jer daje uvid u ljudsku intimu, osjećaje, nadanja i pokušaje izgradnje novoga početka, blizu, a opet tako daleko od rodnoga kraja.

Bojan Horvat

Elena Poropat Pustijanac, *Na vatrenoj liniji: povijest porečkog vatrogastva*, Poreč: Zavičajni muzej Poreštine – Museo del territorio parentino / Javna vatrogasna postrojba – Centar za zaštitu od požara Poreč, 2016., 245 str.

U izdanju Zavičajnoga muzeja Poreštine – Museo del territorio parentino i suizdanju Javne vatrogasne postrojbe – Centra za zaštitu od požara Poreč objavljena je 2016. knjiga Elene Poropat Pustijanac *Na vatrenoj liniji: povijest porečkog vatrogastva*.

Nakon uvodnih tekstova porečkoga gradonačelnika Edija Štifanića („Riječ gradonačelnika“, 9) i zapovjednika Javne vatrogasne postrojbe – Centra za zaštitu od požara Poreč Adrijana Jugovca („Predgovor“, 10-11), slijede autoričine „Uvodne napomene“ (12-16), u kojima je naglasila da je uza sav istraživački trud najvećom nepoznanicom ostalo razdoblje između dva svjetska rata zbog nedostatka arhivskoga gradiva. Istaknula je i da je namjera monografije bila prikazati razvoj, značaj i vrednote porečkoga vatrogastva te „ukazati na humani poziv vatrogasaca i njihov nesebični angažman u ostvarivanju zaštite od požara građana i njihove imovine“.

U prvom poglavlju, „Počeci zaštite od požara i organiziranog vatrogastva“ (17-40), autorica je u četiri manje cjeline naznačila moć vatre, odnosno

koristi i opasnosti koje je uzrokovala kroz povijest. Iako je znatno pridonijela razvoju civilizacije, vatra je odgovorna i za brojne nedaće koje su obilježile povijest, napominje autorica spomenuvši požare u gradovima (Dresden, London...) koji su nerijetko bili praćeni velikim ljudskim žrtvama i materijalnom štetom. Poropat Pustijanac napomenula je da su pojedini hrvatski gradovi imali još u srednjem vijeku propise o obrani od požara, dok su začeci organiziranoga vatrogastva na prostoru današnje Hrvatske vezani za osnivanje Gradskoga vatrogasnog zbora u Rijeci 1863. i Prvoga hrvatskoga dobrovoljnoga vatrogasnog zbora u Varaždinu 1864. godine. U Istri je 1840. Kopar imao vatrogasnu postrojbu, a u Puli je, pak, 1878. Gradsko vijeće usvojilo Pravilnik o radu vatrogasne postrojbe Pula.

Pet manjih cjelina u poglavlju „Prvi porečki vatrogasci“ (41-88) autorica je posvetila počecima vatrogastva u Poreču sve do kraja Prvoga svjetskoga rata. Naglasila je da je poseban razvoj Poreč doživio u razdoblju od 1861. do 1918., u vrijeme kada je predstavljao političko i administrativno središte Markgrofovije Istre te da je prvi poznati podatak o posjedovanju vatrogasne opreme u Poreču javna zahvala porečke općine iz 1880-ih Fabiju Giuseppeu Vergottiniju na darovanju 100 forinti za nabavu protupožarnih strojeva i opreme. No, zamjetni pomaci u organiziranju vatrogasne službe uslijedili su početkom 90-ih godina 19. stoljeća, a nekoliko arhivskih izvora potvrđuje da je 23. siječnja 1893. na sjednici općinskoga predstavništva usvojen prvi Pravilnik vatrogasaca Grada Poreča. Jedna od važnijih protupožarnih mjera bilo je donošenje Pravilnika o dimnjačarskoj službi u Poreču 3. ožujka 1900. godine. Zanimljivo je spomenuti kako se Dobrovoljno vatrogasno društvo (tal. *Corpo di vigili volontari*) sastojalo od najviše 24 vatrogasaca u dobi od 18 do 50 godina koji su morali imati prebivalište u Poreču, biti zdrave tjelesne građe i koje je trebalo krasiti i besprijekorno poštenje. U odabiru kandidata jednake kvalitete prednost su imali oni koji su znali čitati i pisati te koji su odslužili vojni rok. Poropat Pustijanac pisala je i o nezgodama, odorama, pravilima ponašanja te o obvezama i odredbama u slučaju požara. Istaknula je da su dobro sačuvani podaci od 1896. do 1908. dobiveni iz iskaza o štetama od požara i tuča koje je Općina Poreč bila dužna slati u porečki Kotarski kapetanat. U iskazima se može doznati o broju vatrogasaca i njihovoj opremi, a navedeni su i podaci o požarima, njihovoj lokaciji i datumu izbijanja, uzrocima, štetama i broju oštećenih. Sjedište je vatrogasaca bilo u zgradi uz crkvu Gospe od Andela pa su se

u nedostatku vatrogasnoga tornja koristili zvonikom kao promatračnicom. Autorica pretpostavlja da je Prvi svjetski rat zaustavio razvoj dobrovoljnih vatrogasnih društva pa tako i porečkoga jer je velik dio aktivnih i sposobnih vatrogasaca bio mobiliziran.

Budući da o djelovanju porečkih vatrogasaca između dva svjetska rata nema mnogo podataka, tom je razdoblju posvećeno relativno kratko poglavlje „Vatrogastvo međuratnog i ratnog razdoblja“ (89-106). Autorica je detaljno opisala jedan zanimljiv slučaj, zapravo jednu od većih intervencija u kojoj su vatrogasci sudjelovali u tom razdoblju. Naime, 6. prosinca 1928. izbio je požar u Istarskoj sabornici, odnosno u Gradskom muzeju za umjetnost i povijest (tal. *Civico museo d'arte e storia*), koji se ondje nalazio. U muzeju je zabilježen još jedan požar u vrijeme Drugoga svjetskog rata nakon kapitulacije Italije i dolaska Nijemaca u Poreč. Njemačke su postrojbe 29. rujna 1943. zapalile zgradu zapovjedništva Narodnooslobodilačke vojske, a požar se proširio i na muzejsku zgradu gdje su stradale zbirke i predmeti.

Najopširnije poglavlje „Poslijeratno socijalističko vatrogastvo“ (107-190) posvećeno je razdoblju od 1945. do 1990., u kojem je vatrogastvo doživjelo mnoge promjene nastale donošenjem zakona, ali i novim potrebama uvjetovanim društveno-gospodarskim prilikama samoga grada i općine Poreč (autorica tu upozorava, prije svega, na razvoj triju velikih turističkih poduzeća u gradu i okolici). U to doba stalno se ispreplitalo djelovanje profesionalnih vatrogasaca, na početku okupljenih u Vatrogasnoj miliciji, kasnije u Stalnoj vatrogasnoj straži, te dobrovoljaca. Autorica naglašava da su supostojali do 1966., nakon čega s radom nastavlja samo Dobrovoljno vatrogasno društvo (DVD) Poreč, iz kojega se 1973. izdvaja grupa profesionalnih vatrogasaca okupljenih u Profesionalnu vatrogasnu jedinicu Poreč, koja pod izmijenjenim imenom djeluje do danas. Poropat Pustijanac vrlo detaljno prati razvoj vatrogastva nakon Drugoga svjetskog rata. Navodi da je 1953. u DVD-u Poreč osnovana sekcija limene glazbe te piše o njihovim nastupima i problemima s kojima su se susretali. Značajnu je pozornost posvetila i proslavama godišnjica vatrogastva održanima 1961. i 1981. godine. Kao jednu od važnijih godina za porečko vatrogastvo navodi 1975., kada je osnovan Vatrogasni savez Općine Poreč. U posljednjem dijelu poglavlja pisala je o svim naporima koji su učinjeni u svrhu boljitka vatrogastva, ali i izgradnji novoga vatrogasnog doma. Odgovarajući objekt za smještaj ljudstva i opreme porečki su vatrogasci dobili 1985. izgradnjom Vatrogasnoga doma,

a autorica podsjeća da se prva ozbiljna inicijativa za izgradnju novoga doma javila već krajem 1960-ih, ali bez konkretizacije ideje. Pokušaji su zabilježeni i tijekom 1970-ih, ali je realizacija više puta odgađana. Vatrogasni savez, smatra autorica, „predstavljao je pouzdani oslonac sustava društvene samozaštite općine Poreč te je unatoč poteškoća s kojima se godinama susretao, uspio ostvariti zamjetne rezultate i napredak u vatrogastvu Poreštine“.

U poglavlju „Porečko vatrogastvo u samostalnoj Hrvatskoj“ (191-213) autorica piše o brojnim promjenama u vatrogastvu koje su nastale u izvanrednoj situaciji, odnosno odjekom ratnih zbivanja u Hrvatskoj. Ratne prilike u zemlji uvjetovale su i u Poreču uspostavu suradnje vatrogasaca s Civilnom zaštitom i Crvenim križem. Posebna se pozornost pridavala zaštiti vatrogasne opreme pa su bile predviđene mjere za njezino dislociranje i spremanje u slučaju napada. Istaknula je probleme u porečkom vatrogastvu poput starosti voznoga parka te lošega materijalnog stanja. Naznačila je i sve slabiju organiziranost, pri čemu se prestala voditi matična knjiga članova. Pomak nabolje učinjen je početkom 2000., kada vatrogastvo prelazi pod nadležnost lokalne samouprave. Posljednja je cjelina ovoga poglavlja posvećena ciljevima i izazovima Javne vatrogasne postrojbe – Centra za zaštitu od požara Poreč.

„Popisi vatrogasaca“ (213-232) poglavlje je koje sadrži kratke biografije istaknutih porečkih vatrogasaca, abecedni i kronološki popis članova Dobrovoljnoga vatrogasnog društva Poreč (1946. – 1994.) te popis zaposlenika i sezonskih radnika Javne vatrogasne postrojbe – Centra za zaštitu od požara Poreč (1975. – 2015.). Na kraju se nalaze „Literatura i izvori“ (233-245).

Elena Poropat Pustijanac na vrlo je pristupačan i lako čitljiv način donijela kronološki presjek povijesti porečkoga vatrogastva. Bez obzira na rijetke istraživačke radove i izostanak arhivske i ostale građe koji su otežavali istraživanje, autorica je u ovoj bogato ilustriranoj i reprezentativnoj knjizi uspjela obuhvatiti ključne događaje vatrogastva Poreštine.

Željko Cetina